

FACTORII ȘI DIMENSIUNILE MOTIVAȚIEI PENTRU ÎNVĂȚARE – PREMISE TEORETICE ȘI PRACTICE

Violeta VRABII,
doctor în psihologie,
Centrul Formare Continuă și Leadership
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, R. Moldova
violetavrabii@mail.ru
ORCID iD: 0000-0002-3509-6220

Rezumat: *În articol vom analiza motivația ca un proces care activează, orientează și menține persoana către realizarea anumitor obiective, este filtrul de răspuns la anumite nevoi, este atitudinea activă de cunoaștere. Motivația pentru învățare este impulsul de a se angaja în realizarea sarcinilor, rezultat din factorii generativi. Factorii sociali, culturali, contextuali, precum și valorile personale și sunt rezultatul motivației. În același context, motivația pentru învățare este identificată în patru dimensiuni: cea comportamentală, care pune accent pe aspectele de dinamică și reglare; cea personală, exprimată prin dorința de a-și crește prestigiul propriu. În același context, menționăm rolul dimensiunii socioculturale, care se asigură prin interacțiunea și acceptarea diferențelor psihologice și culturale ale oamenilor. Pentru a descoperi noi cunoștințe - vine dimensiunea cognitivă. Reflecțiile prezentate de adolescenți cu privire la motivația învățării sunt inspiraționale și aspiraționale spre dezvoltarea continuă.*

Cuvinte-cheie: *motivație, motivație pentru învățare, factori generativi ai învățării, dimensiune comportamentală, dimensiune personală, dimensiune socioculturală, dimensiune cognitivă.*

Abstract: *In the article we will analyze motivation as a process that activates, orients and maintains the person towards the achievement of certain objectives, it is the response filter to certain needs, it is the active attitude of knowledge. The motivation for learning is the drive to engage in the accomplishment of tasks, resulting from the generative factors. Social, cultural, contextual factors, as well as personal values and beliefs are the result of motivation. In the same context, the motivation for learning is identified in four dimensions: the behavioral one, which emphasizes the aspects of dynamics and regulation; the personal one, expressed by the desire to increase one's own prestige. In the same context, we mention the role of the sociocultural dimension, which is ensured through interaction and acceptance of the psychological and cultural differences of people. To discover new knowledge - comes the cognitive dimension. The reflections presented by teenagers regarding the motivation of learning are inspirational and aspirational towards continuous development.*

Keywords: *motivation, motivation for learning, generative factors of learning, behavioral dimension, personal dimension, sociocultural dimension, cognitive dimension.*

Motivația reprezintă un important proces psihic, deoarece impulsionează și declanșează acțiunea, iar acțiunea prin intermediul conexiunii inverse influențează însăși baza motivațională și dinamica ei.

Cei mai mulți dintre autori consideră motivația ca fiind procesul psihologic care dă comportamentului scop și direcție.

R. Kreitner menționează: „Motivația este un proces care activează, orientează, dinamizează și menține comportamentul indivizilor spre realizarea unor obiective așteptate” [Apud 3].

Din perspectiva aportului psihologic, destul de convingătoare este definiția lui Vallerand și Thill: „Conceptul de motivație reprezintă construcția ipotetică, utilizată pentru a descrie forțele interne și/sau externe ce produc declanșarea, direcția, intensitatea și persistența comportamentului” [Apud 3].

Motivația este un filtru prin intermediul căruia noi ne alegem la care influențe să răspundem în dependență de trebuințele care ne activează, menționează D. Ștefăneț [4, p.5].

Numai prin *motivație* se poate explica *atitudinea activă* sau mai puțin activă a elevilor în procesul de cunoaștere. *Eficiența maximală a învățării este condiționată* de punerea în acțiune a resurselor dinamogene și direcționarea activismului psihic al elevului, ea este imbold și implicare [3].

Motivația pentru învățare ca imbold spre învățare și implicare susținută în realizarea sarcinilor pe care le presupune această activitate este rezultanta unui *complex de factori*, care includ *factorii sociali și culturali, factorii contextuali, convingerile și valorile personale* specifice unei situații de învățare.

În Tabelul 1. sunt descriși factorii generatori ai motivației pentru învățare [Apud 2].

Tabelul 1. Factori generatori ai motivației pentru învățare

FACTORII SOCIALI ȘI CULTURALI	Acționează la nivelul normelor, valorilor și practicilor de învățare ce se constituie în zestrea culturală a unei persoane. Diferențele dintre culturi, să luam, spre exemplu, doar diferența dintre cultura urbana și cea rurală sau dintre cultura familiilor cu statut socioeconomic ridicat și cea a familiilor cu statut socioeconomic scăzut, se găsesc la nivelul:
• <i>Valorii pe care o atribuim învățării</i> de tip academic (pentru unii învățarea este foarte importantă, pentru alții, însă, experiența de viață are o importanță mai mare); • <i>Tipurilor de interacțiune</i> la care procedați sau/și la care sunteți încurajați în activitatea de învățare (cooperare sau competiție); • <i>Concepțiilor despre competență</i> (pentru unii competența se referă la dobândirea de cunoștințe aprofundate, pentru alții la dezvoltarea de deprinderi de muncă); • <i>Experiențelor de învățare</i> cărora le asigurați aplicare (utilizarea deprinderilor academice în activitățile curente). • Mecanismul prin care aceste aspecte își pun amprenta asupra motivației pentru învățare la student este implicit. Cufundat în această cultură, în calitate de copil, interiorizată în valori și practici, care se manifestă ulterior la nivel comportamental, printr-o modalitate specifică de implicare în sarcinile academice.	

FACTORII CONTEXTUALI	influențează orientarea persoanei fie spre dobândirea de competență în domeniu, fie spre obținerea doar a unei performanțe specifice. Printre acești <i>factori se</i> numără:
<i>Tipul sarcinilor de învățare</i>	sarcinile aplicative și cele legate de activitățile curente ale studenților sunt mai atractive decât cele decontextualizate și facilitează orientarea spre dobândirea de competență, și nu doar spre obținerea unei performanțe particulare.
<i>Relația de autoritate în mediul universitar</i>	autonomia în învățare determină o motivație intrinsecă și o percepție pozitivă asupra competențelor proprii de învățare.
<i>Utilizarea formală și informală a recompenselor</i>	recompensarea competenței are un puternic rol motivational pe termen lung.
<i>Modalitatea de evaluare</i>	orientarea spre competență din cadrul evaluărilor formative determină o motivație de învățare superioară față de orientarea spre performanță.
<i>Timpul acordat unei sarcini de învățare</i>	un interval de timp prea scurt are tendința de a demotiva.
<i>Modalitatea de a lucra în grupuri de studiu</i>	preferința pentru lucrul în echipe rigide formate după abilități are consecințe serioase în planul performanțelor și al motivației pentru învățare.
CONVINGERILE ȘI VALORILE PERSONALE	au un rol mediator între factorii contextuali și cei sociali, pe de o parte, și comportamentele motivaționale, pe de altă parte. Dintre cele mai importante convingeri care afectează implicarea în sarcinile de învățare sunt:
<i>Expectanțele legate de autoeficiența în sarcină</i>	ineficienta percepută în sarcini de învățare determină evitarea acestora sau implicare mai redusă în acest fel de sarcini.
<i>Teoriile proprii despre inteligență</i>	conceperea inteligenței ca fiind o entitate nemodificabilă poate determina o motivație scăzută pentru învățare în cazul unei percepții negative despre propriile abilități intelectuale.
<i>Tipul atribuirilor pe care le fac studenții</i>	atribuirea eșecului unor caracteristici proprii și stabile, cum ar fi abilitățile de învățare, demotivează persoana pentru activitățile de studiu percepute ca generatoare de eșec.
<i>Locul controlului intern pentru învățare</i>	studenții care au <i>locul controlului intern</i> , pentru învățare consideră că pot să-și influențeze performanțele academice prin implicarea în sarcină. Acești studenți sunt mai motivați pentru învățare.
<i>Valoarea acordată sarcinii de învățare</i>	cu cât învățarea este mai strâns legată de scopul studentului, cu atât valoarea acesteia va fi mai mare și va crește nivelul lui de implicare în sarcină

Astfel, *factorii sociali și culturali* acționează la nivelul normelor morale și practicilor de învățare și se găsesc la nivelul valorii pe care persoana atribuie învățării, tipurilor de interacțiune – cooperare sau competiție, experiențe și competențe. *Factorii contextuali* prin sarcinile aplicative, autonomie în învățare recompense sunt orientate spre succes. Deci, convingerile și valorile personale sunt determinate de așteptările personale, inteligența fiecărei persoane, locul controlului intern privind motivarea.

În același context, potrivit lui Woolfolk, *motivația de a învăța are patru dimensiuni*: (1) comportamentală, (2) personală, (3) cognitivă și (4) sociocultur-

ală. Aceste dimensiuni se inter - influențează și susțin optimal motivația învățării când funcționează sinergetic. Ele reflectă importanța ideilor, a valorilor, a intereselor, a obiectivelor sale, a succesului preconizat de individ, precum și starea afectivă capabilă să producă o motivație negativă sau pozitivă pentru a învăța [Apud 2].

Astfel, *Dimensiunea COMPORTAMENTALA* - reliefează aspectul dinamic, reglator, potențialul de a direcționa conduita. Acest potențial este structurat de scopuri și necesități distribuite ierarhic, iar prin extindere - de planuri și acțiuni. Ilustrează: de ce unii studenți pot urmări simultan mai multe scopuri, „navigând” elegant printre ele, pe când alții le abordează serial; explică orientarea spre activități de consolidare a cunoștințelor, prin recompense, contexte stimulative și pedepse [2].

Dimensiunea PERSONALĂ, a sinelui/eului exprimă dorința de creștere a propriului prestigiu și a statutului personal. Trebuința de bază este a afirmării puternice a eului, reclamă nevoia de stimă de sine, de împlinire personală, de păstrare a propriei identități, de autodezvoltare, de autonomie și de siguranță.

Dimensiunea SOCIOCULTURALĂ reflectă nevoia de funcționare socială optimă asigurată prin prisma mai multor trebuințe: de interacțiuni (contacte sociale), de acceptare, aprobare și „răspunsuri” pozitive ale celorlalți la propria persoană, de participare angajată în activități de grup, de statut înalt /poziție apreciată în grup, de relații armonioase, de implicare civică, acceptarea diferențelor psihologice, culturale [2].

Deci, *dimensiunea COGNITIVA* - ilustrează nevoia individului de a face schimb de informații cu mediul și necesitatea lui de a se înțelege pe sine, pe alții și lumea în care trăiește. Este centrată în jurul trebuinței de a cunoaște și de a înțelege informațiile cuprinse în sarcina de învățare, de a descoperi noi cunoștințe și a le stăpâni, de a formula și rezolva probleme - toate dau naștere la impulsul, angajamentul cognitiv. Este reprezentată de principiile studentului, de factorii cărora li se atribuie succesul sau eșecul și de nivelul de aspirații [Apud 2].

Pentru a identifica în ce măsură factorii și dimensiunile reacionează cu actanții educaționali, expunem unele reflecții ale adolescenților privind propria motivație pentru învățare.

Deoarece adolescența se caracterizează printr-o intelectualizare intensă, prin îmbogățirea și lărgirea încorporării de conduite adulte va acumula experiențe și exprimarea independenței. Deoarece adolescentul caută mijloace personale de a fi și de a apărea în ochii celorlalți. Intensă este și socializarea aspirațiilor, aspectele vocaționale, profesionalizarea ce se conturează treptat. Elevul este pregătit psihologic și se pregătește moral și aptitudinal, îl atrag cunoștințele pentru confruntări sociale complexe (examene, probe, concursuri etc.) pentru a se exprima ca atare [1 p. 69].

În luna aprilie, 2023 am realizat cu un grup de adolescenți, studenți anul 1 la o instituție superioară din Chișinău, un program de consiliere în care s-a abordat tematica motivațională. Sau implicat 12 adolescenți.

Scopul consilierii: determinarea atitudinii adolescenților față de învățare.

Realizarea Exercițiului *Eseu „Propria motivație de a învăța”* a identificat o similitudine de viziuni unicele, câteva din ele le expunem:

Persoana 1. Personal, mă motivează să învăț faptul că pot să-mi dezvolt abilitățile în mai multe domenii, îmi place momentul când realizez că știu mai multe, pot să-mi exprim și să-mi explic o părere, fără frica de a nu fi înțeleasă greșit. Eu învăț pentru a-mi dobândi cunoștințe și pentru a lărgi orizontul intelectual. Conștientizez că interesul pentru studiu, mă va ajuta pe viitor, pentru a putea interacționa corect cu societatea și în cadrul locului de muncă.

Persoana 2. În general, motivația mea principală de a învăța este de a avea un CV impresionant. La momentul de față, eu învăț pentru că am investit bani în educația mea.

Persoana 3. Îmi place să învăț, și doresc să acumulez cât mai multe cunoștințe pentru ca în viitor să devin ceea ce-mi doresc. Pe lângă lucrurile ce mă vor ajuta în viitor la meseria mea, vreau să învăț și alte lucruri, chiar vreau să știu absolut de toate. Vreau cu ajutorul cunoștințelor pe care le acumulez, să cunosc și să înțeleg lumea care mă înconjoară, totul ce există pe acest pământ și înafara lui. Îmi place să-mi dezvolt viziunile asupra lucrurilor atât fizice, cât și morale. Iubesc să studiez orice, să știu ce înseamnă a exista pe acest pământ și să știu toate limitele posibilului și imposibilului. Când acumulez noi cunoștințe, eu simt că nu pur și simplu exist ca un om de rând. Când învăț eu nu mă simt bioxid de carbon, dar totuși, ce fac, eu fac pentru că î-mi este interesant.

Persoana 4. Învățarea este un proces continuu și esențial pentru dezvoltarea personală și profesională. Există multe motive pentru care oamenii decid să învețe, iar propria mea motivație pentru a face acest lucru este bazată pe dorința de a crește și de a învăța mereu lucruri noi.

În primul rând, am întotdeauna o dorință de a descoperi lucruri noi și de a explora diferite subiecte. Cred că această dorință de cunoaștere este fundamentală în a fi un individ curios și creativ, care poate contribui în mod semnificativ la societatea în care trăim. În plus, învățarea de noi subiecte îmi oferă oportunități noi și î-mi deschide orizonturile în cariera mea și în viață în general.

În al doilea rând, învățarea continuă îmi oferă o modalitate de a-mi dezvolta abilitățile și competențele existente. Prin învățarea de noi informații și tehnici, îmi pot îmbunătăți performanța în muncă și pot deveni un specialist în domeniul meu. De asemenea, învățarea poate îmbunătăți abilitățile mele de comunicare și colaborare, care sunt esențiale în orice domeniu.

În al treilea rând, învățarea continuă îmi oferă posibilitatea de a-mi realiza potențialul și de a-mi atinge obiectivele personale și profesionale. Prin dobândirea de noi cunoștințe și abilități, mă simt încrezător în abilitatea mea de a face față provocărilor și de a îndeplini sarcinile mai eficient.

În concluzie, învățarea continuă este un proces esențial în viața mea și este bazată pe dorința mea de a crește, de a dezvolta noi competențe și de a-mi atinge

obiectivele personale și profesionale. Sunt mândră de faptul că am o motivație puternică pentru a învăța, care mă poate ajuta să devin o persoană eficientă. Motivul „doresc să fiu de folos oamenilor” este motivul principal pentru a învăța, fiindcă sunt motivată de dorința de a ajuta alți oameni prin cunoștințele pe care le dobândesc.

Concluzii: Aceste reflecții și relatări motivaționale ale adolescenților, m-au făcut să am încrederea că elevii de azi sunt profesioniștii de mâine, iar motivația pentru învățare rămâne o atitudine individuală de dezvoltare. Deoarece, motivația pentru învățare reprezintă ansamblul de factori / mobiluri / filtre care depind de nevoile/trebuințele persoanei, este un ansamblu de factori sociali, culturali, valorici. Motivația pentru învățare este determinată de atitudinea activă care condiționează eficiența maximă a învățării, este „motorul personalității”; este cea care se învață, este imboldul, este implicare, este rezultat.

Referințe bibliografice:

1. Albu E. Psihologia vârstelor. Târgu-Mureș: Departamentul I.F.R.D., 2007.
2. Focșa - Semionov S. Învățarea autoreglată. Chișinău: Editura Epigraf, 2010.
3. Micle M. Motivație – modele clasice și integrative. În: *Revista de Psihologie/Serie nouă*. Tomul 54, 2008, nr.1-2, p. 67-78.
4. Ștefăneț D. (coord.) Adolescentul merge după soare. Chișinău: Tipografia Lux, 2016.